

הלכות תפלין סימן לו

(א) **לאחרת**: הגה ולכתחלה יכתב (ד) בכתיבה תמה פמבאר בטור ובשאר פוסקים, והוא ידוע אצל הסופרים; מיהו (ה) אם שנה בצורת הפתח אינו פסול: **ב** ככל אות צריכה להיות גלם אחד, לכה צריך להיות בקנה שעל האלף שהיא כמין יו"ד ובקנה שמתחתיה וביוד"י (ו) השי"ן והענין באחורי צד"י שהיה נוגעות באות, (ז) ובאחת (ח) שאינה נוגעת פסולין, (ט) וכן בשאר אותיות, חוץ מה"א וקו"ף (י) שאין (כ) [ג] לגע הרגל (יא) בנג, ואם נגע פסול: **ג** צריך (יב) לתנג (ג) [ג] (יג) שעטנ"ז ג"ץ. והסופרים (יד) נהגו

ב שם ג מנחות כט בשמואל רבא

באר היטב

(ג) **לגע**. בכדי שאדם בינוני יכירנו היטב מעל ס"ת שע"ג הבימה קשקורא בו, ובי"ח כתב בשם ב"ש ברחוק אמה. וגם לא ירחיקה יותר מעבי הגג: (ג) **שעטנ"ז ג"ץ**. צריך שיהיו התמים נוגעים בגוף האותיות, וכל אחד נפרד מחברו, מ"ע סימן לח. גם לא ידביקו בסוף האות כ"א באמצעיתן. ואם אינן נוגעים בגוף האותיות או שנוגעים זה בזה פסולים, מיהו אם ידענו שכתבן ממטה תלינו שפיר אחר פשרה אפלו האריך בה אע"פ שאינה מרובעת כשרה, וע"ל סימן לב

שערי תשובה

תפלין מכתב אשכנזי דיש שני בצורת אותיות באשורית בין בני אשכנז לבני ספרד. התפלין מכתב אשכנזי פסולים לספרדים, וכ"כ הרב הקסיד מהר"י מולכו ע"ש: [ג] **לגע**. עבה"ט. ומ"ש או שנוגעים זה בזה עין בידאפרים ועין לעיל סימן לב סי"ק ז מ"ש בזה: [ג] **שעטנ"ז ג"ץ**. עבה"ט. ועין במב"א בענין החטוטרת של החי"ת. וכתב בבב"י בשם מהר"ם בריב"ב שאם עשה הסופר החטוטרת באות היא ותי"ו כמו שעושים באות חיי"ת אין להחליט למעשה להכשיר בין דלא שנכתב ומכשירים, הרמ"ע מ"א. וע"ש שהעלה דאם עשה חיי"ת פנה ח

משנה ברורה

(יא) **בנג**. והוא הדין (י) הקו"ף בירכו שבצדו. וכל זה אפלו אם נעשה הנגיעה אחר הכתיבה, ואפלו אם הנגיעה נדקה כחוט השערה⁽⁸⁾, וכמו שנתבאר לעיל בסימן לב סעיף יח במשנה ברורה שם, ועין שם בענין תקון האות אם לא כתב אחר זה, דאי לאו הכי הוי שלא כסדרן⁽⁹⁾: **ג** (יב) **למנג**. אפלו בספר תורה, וכל"שכן בתפלין ומוזות. והתנין האלו הם שלשה תגין⁽¹⁰⁾ קטנים (יא) ודקים כחוט השערה⁽¹¹⁾ וקופות על אלו האותיות, (יב) אחד ממין ואחד משמאל ואחד מלמעלה; ויש אומרים דשילשון מלמעלה וכן נהגין. וכעין קו דק הוא כל תג ותג, כף נהגין באלו הארצות. לעשות כל אחד קצין (יג) תמונת זקן⁽¹²⁾, אך שיהיו קטנים ודקים מאד⁽¹³⁾: (יג) **שעטנ"ז ג"ץ**. והוא הדין (ד) צד"י כפופה ונו"ן פשוטה. ואם (טו) הוסיף הסופר לעשות תגין חוץ מאותיות שעטנ"ז ג"ץ וחוץ מאלו המזכרים בטור ובלבוש שנהגו בהם הסופרים, לא עכב, אך בתנאי שיהיו מחברים להאות⁽¹⁴⁾, אבל אם אינו מחבר יש למחקו, ואפלו באותיות שבשם הקדש. ולכתחלה אין נכון להוסיף תגין מעצמו כל שלא מזכר בספרים. ותינו של שעטנ"ז ג"ץ הוא (כו) כשי"ן על ראש השלישי של האות, ובעי"ן וטי"ת וצד"י על ראש השמאלי, ונדביקו (יז) באמצעיתו לא בסופו. כתבו האחרונים בשם תשובת הרמ"ע, שצורה שיהיו התגין נפרדין כל אחד מחברו כדי שלא יראו רק כתמונת זיינן ולא כענין ושי"ן, ולעכובא הוא⁽¹⁵⁾. גם צריך שיהיו התגין נוגעים בגוף האות, ואי לא הכי פסולין⁽¹⁶⁾; דאף דאין עכוב בעשיית התגין, כמו שפסק המחבר, מכל מקום זה גרע. דהוי (יח) כיתרון אות קטנה בין השי"ן⁽¹⁷⁾. ועין בידאפרים שכתב דלא מהני⁽¹⁸⁾ אף אם משיכם אחר כך אל האות, רק צריך לגרסם ולכתבם מחדש, רק אם ידענו שכתבן ממטה תלינו שפיר אחר שנכתב ומכשירין בהמשכה אל האות. והלבושי שפיר כתב, דהרמ"ע סבירא לה דלא גרע דבר זה מחסרון הקפת גויל דאינו מעכב רק בתחלה, ועל"פן אם נפרד אחר שנכתב פשר בלא תקון כלל, וממילא לךבריו אם לא היו נוגעים מתחלת הכתיבה מהני על"ל פנים תקון. דומיא דמה שכתב המגן אברהם בסימן לב סעיף קטן כו לענין הקפת גויל, וכן משמע לעניית דעתי מפשטא דלשנה דהרמ"ע, עין שם. ומכל מקום לכתחלה נכון להחמיר פיר אפרים, ועין פרי מגדים: (יד) **נהגו למנג**. בתפלין אותיות אחרות מלבד אלו, והם מזכרים בטור בשם השמושא רבא ובשם הרמב"ם. והתנין האלו הם (טז) תגינים גדולים, אך שיהיו דקים, שלא יתקלקל האות על"די זה. ומאד צריך לזהר ביותר בתגין שעל הני"ו או שעל הוי"ו, כי בקל ישתנה האות

אם שנוי הצורה היה רק במקצת האות, כגון שחסר הראש של האלף או (ב) קוץ הי"ו או (ג) שנגעו יוד"י האלף בגג האלף וכדומה, ואפלו אם התינוק יקראהו לאות, (ג) לא מהני, בין שאנו יודעין שאין צורתה עליה כראוי: (ג) **לאחרת**. ראיתי בספר מצשהירקם שביבא לדינא בשם תשובת מהראנ"ח* סימן א שכתב, דאפלו אם רק מקצת האות נדמה לאות אחר, פסול⁽²⁾; ומדברי הגר"א לעיל בסימן לב סעיף יח לא משמע כזה⁽³⁾, וכן כתב הפרי חדש: (ד) **בכתיבה תמה**. רוצה לומר, כתיבה תמה ושלמה בתמונת האותיות כפי מה שלמדוהו מהתלמוד וקבלת הראשונים ועל"פי הסוד, וכמבאר בבית יוסף בסימן זה: (ה) **אם שנה וכי**. הניו (ד) שלא כתב תמונת האותיות המזכרים בספרים⁽⁴⁾, אבל תמונת האות מיהו צריך, כמו שכתב המחבר שלא תשתנה וכי; וכל שכן שלא ישנהו לאות אחר, כגון מדל"ת לרי"ש או מבי"ת לכ"ף וכדומה. והפננה, כמו שכתב הנו"ע ביהודה סימן פ, דדבר שאין לו שרש בגמרא אין לפסל האות עבור זה⁽⁵⁾. וכדי שיזע הקורא איך לכתב ולכתחלה, וגם איזה פרט יש לו שרש והוא מעקר תמונת האותיות שיהיה זה לעכובא אפלו בדבעד, לכן התחוקתי בענין השם יתברך ועשייתו על זה קנטרס מידה בסוף סימן זה, והעתיקתי מהבית יוסף ופרי מגדים ושאר אחרונים תמונת כל האותיות למעשה, וקראתי בשם משנת סופרים, וכלתי בו גם קצור כללי דיני הקפת גויל וסך תוכות ושללא כסדרן מבעל פרי מגדים ושאר אחרונים: **ב** (ו) **השי"ן והענין**. בכל הנאשים: (ז) **ובאחת**. פרוש, אפלו (ס) ביו"ד אחד מן השי"ן והוא הדין אם יש הפסק באמצע האות: (ח) **שאינה נוגעת**. אפלו אם הפרוד הוא דק (ו) שאין פרידתו נפר להדיא: (י) **ולא מהני כאן קריאת התינוק**, כיון שידוע הוא האות ואין לטעות באחר, דדוקא אם גריעותו מחמת שיש ספק לדמותו לאות אחר אז מועיל קריאת התינוק, וכדלעיל בסימן לב סעיף יו. וכל זה בלא תקון, אבל על"די תקון מהני דלא להני שלא כסדרן אם התינוק קראו לאות, וכדלעיל בסימן לב סעיף כה (ועין שם מה שכתבנו בשם הגאון ר' עקיבא איגר. ולענין יו"ד שאחורי הצד"י אם נראה כיו"ד ונו"ן). ובכל זה אין חלוק בין אם נעשה בעת הכתיבה או לאחר הכתיבה, וכדלעיל בסימן לב: (ט) **וכן בשאר אותיות**. כגון הנקדה שלמשה שבב"מ"ל או הנקדה שבפ"א או (ת) הרגל שבתוף התי"ו אם לא נגעו בהאות, או שיש הפסק באמצע איהו אות: (י) **שאינו לגע**. ולכתחלה יהיה הפסק (ט) בכדי שאדם בינוני⁽⁶⁾ יכירנו היטב מעל ספר תורה שעל"גבי בימה כשהוא קורא בו⁽⁷⁾, גם לא ירחיקו יותר מעבי הגג:

שער הציון

(א) מנחות כט ע"א: (ב) לעיל בסימן ל"ב סעיף יח וכמו שכתב בבאור הגר"א שם דזה מקרי שנוי בצורתה: (ג) בית יוסף בשם מהר"ק בסימן זה: (ד) פרי מגדים: (ה) כן מוכח מהגר"א וכן מפסה מקומות: (ו) בסימן לב סעיף כה: (ז) ט"ז והגר"א: (ח) בית יוסף: (ט) מגן אברהם ואלהי רבה: (י) (לעיל) [לקמן] בתמונת האותיות ע"ש: (יא) הרמב"ם פ"ק ז מהלכות ספר תורה: (יב) טור יורה דעה ותיבאו בבית יוסף: (יג) בית יוסף בשם הגאון והרמב"ם: (יד) בית יוסף בשם רש"י: (טו) תשובות חתם סופר: (טז) בית יוסף בצורת האותיות פמה פעמים, דלא כמה שזכר פה בשם הנמוקי יוסף, וכן מוכח מספר התרומה שהקבא בבית יוסף פה: (יז) מגן אברהם: (יח) היר"א פרי מגדים: (יט) בית יוסף ודרכי משה:

הַלְבוּת תְּפִילִין סִימָן לו

ביאורים ומוספים

(20) שמה שאמרו בגמרא שעטנ"ז ג"ץ צריכה שלשה זיינין, היינו שיעשה ראשיהם משוכים ולא עגולים, ויהיו לכל ראש שלש פינות.

ואם עשה ראש האות עגול, אלא שהוסיף תגין על גביו, הסתפק בזה לקמן (משנת סופרים אות ט"ז) אם על ידי התגין תוכשר האות, ונשאר בצ"ע.

משנת סופרים

דבקר שלם בעיני לא תצי דברי⁽¹⁾ וכו', שקצתה דבר גם הפאון ר' עקיבא איגר מודה להפריימגדים⁽²⁾.

(1) ולענין לכתחילה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' קסד אות ג) שאם כבר עשה כן הסופר, נראה שכשר לכתחילה, ואף שבשו"ת אבני נזר (ארו"ח סי' ג) חולק על זה, אין ראיותיו מוכרחות, אכן מכיון שהורה בזה להחמיר נחשב בדבר שהורה בו חכם, שחסר בו קצת הידור, ועל הסופר להודיע על כך לקונה אם הוא מהמדקקים במצוות.

(2) שם (סכ"ה ביה"ל ד"ה מכירים) כתב, שאם ההפסק באות גדול ונראה לעין כל מרחוק, גם הרעק"א מודה לפמ"ג שפסול.

[משנ"ב ס"ק טו]

וגם הגר"א בבאורו מנשב לקל אחת מן השיטות⁽¹⁹⁾.

(19) ומצינו בזה שלש שיטות:

א. דעת הטור (יו"ד סי' רעד) שדייק מהרא"ש שאם לא תייג שעטנ"ז ג"ץ פסול, כיון שהחבר דין זה בגמרא (מנחות כט, ב), וכן דייק הב"י (כאן) מספר התרומה, והביא מספר הגהות ומספר האגור (סי' סג) שכתבו בשם ר"ת שהם לעיכובא, שאינו גרוע מקוצו של יו"ד.

ב. דעת הרא"ם (יראים השלם סי' שצט), הובא במשנ"ב כאן ולקמן במשנת סופרים אות ט"ז, שמה שאמרו בגמרא שם שעטנ"ז ג"ץ צריכה שלשה זיינין, אין הכוונה שיעשה תגין על האותיות, אלא הוא דין בצורת גוף האות עצמה, דהיינו שיש לעשות את ראשי האותיות שעטנ"ז ג"ץ משוכים ולא עגולים, שיהיו לכל ראש שלש פינות.

ג. שיטת הרמב"ם (פ"ב מהל' תפילין ה"ט) שאין התגין מעכבין [וראה שם פ"ז ה"ט].

[משנ"ב שם]

אבל אם עשה למעלה ראשו עגל גם כן, משמע מהבית יוסף דאין להקל אפילו בקיעבד לפי פרוש הר"א⁽²⁰⁾.

המשך מעמוד קודם

האחרונים (לבושי שרד, והשערי אפרים שער ה ס"ק י) שלא כהנודע ביהודה.

(18) וטעמו, שכיון שכשנכתב בתחילה בפני עצמו חל עליו שם ארת קטנה שנכתבה בפסול, שוב אין הוא חוזר להיקרא בשם 'תג' על ידי שיחברוהו אל האות, מה שאין כן כשיש לתלות שנפרד לאחר הכתיבה, שכבר חל עליו שם תג בשעת הכתיבה, ולכן יכול לחזור ולחברו אל האות.

(16) והחזו"א כתב (ארו"ח סי' ח ס"ק יא), שמסתימת הפוסקים שלא הוזהרו על דין זה, אף על פי שהוא דבר ששכיח ומצוי, מוכח שחלקו על הרמ"ע, וסוברים שכשר בציוור כזה, ובפרט במקרה שההפסק הוא מועט וניכר הדבר שהם תגי האות.

(17) ובביה"ל לעיל (סי' לב ס"ב ד"ה או) הביא מחלוקת הפוסקים אם יתרון אות פוסל בין השיטין, ודעת השו"ת נודע ביהודה (מהדור"ק יו"ד סי' עד) שאינו פוסל, ומדברי הרמ"ע אלו הוכיחו

יום ה' י"ב אלול תשע"ה - (י"ג י"ד אלול חזרה שיש"ש שב"ק)

הלכות תפלין סימן לו

לתגב אותיות אחרות. וְאֵם לֹא תַגַּ אֶפְלוּ שְׁעַטְנִיז' ג"ץ (ד) וְזַן (טו) לֹא פָסַל :

באר הגולה סא

ד' הרא"ש וכן נראה מדברי הרמב"ם

שערי תשובה

ראינו ולא שמענו מי ששעה כך: [ד] לא פסל. עב"ט. ועין במח"ב בשם מהר"ב ארספינזא ז"ל שהתגין צריכין להיות תמונת ניינין כמו שכתב הרמב"ע וכן הוא ברצי"א מהימנא ובתנאים, וכל מ"ש ב"ש מקי"א ליתא ע"ש:

שהקב"ר ב"ש"ס דפסול. כתב בס' אגרת הטויל: ששעטנ"ז הוא אותיות שש"ן שם של מקטרג אחר. ונהגין שצליקה הם כמו חרב ונתנית להפצל מהם:

משנה ברורה

בד"עבד לפי פרוש הרא"ש²⁰⁰. וצריך עיון למעשה, פי לכאורה להרב"מ"ם יש להקל בכל גונו [ועין בבאור הגנ"א, דלהרב"מ"ם לא איירי הגמרא כלל בתפלין רק במוזוזה, ולא לענגן עגול והמשכה אף לענגן תגין ממש, ורק לכתחלה]. כתב בספר אגרת הטויל: ששעטנ"ז הוא אותיות שש"ן ע"ז, והם ב' מקטרגים גדולים, וזהו גם-כ"ן סוד של ששעטנ"ז ג"ץ, פי ג"ץ גס"פן שם מקטרג אחר, ונהגין שצליקה הם כמו חרב ונתנית להפצל מהם:

מִשְׁנֵת קצור כללי שלא כסדרן מפריי-מגדים ושצרי אחרונים סופרים

אם נבר להנרא, אף-על-גב דהמינוק קורא פו, פיון שאין צורתה עליה הרי כותב שלא כסדרן [והנאון ר' צקיא אירי בחדושי פליג זה וכן בפרגו שם בסיון לב להכח, ועין שם שבפרגו שבאיתו דבר גם הנאון ר' צקיא אירי מורה להפריי-מגדים²⁰²]. כמה דברים אמורים? באלו וכדומה לה, שעל-ידי שחטר להם אינה דבר לא נדמה על-ידיהן תמונתם לאות אחרת, אבל יו"ד של צד"י שאין נוגעת להננין שלו ונראה על-ידיהן כד"ד ג"ן, או ח"ת שברגל שאלו יש הפרש רק בין הרגל להגב ונראה כ"הא, אז אפלו אם ארבע שהמינוק קראה להאות כצורתה הראויה לה אין מועיל תקון משהם שלא כסדרן. ודע דעת הפריי-מגדים בנה דאפלו אם אין גבר פריידיהן להנרא, והמינוק קראה גס"פן לאות, לא מהני תקון. ועין בסיון זה שבפרגו שם דעל-פליי-פנים בשעת הרקס יש להקל בנה דמהני תקון:

כתב עוד הפריי-מגדים — כללא דמלְמָא: כל שאין כותב רק מוחק או מרשח, לא הרי שלא כסדרן. המשל: "לאבתידי" מלא נא"ו, צריך למחק הנא"ו, ואף דעל-ידי זה יקהי תהבה כשני תבות, ומשך הבי"ת, ואף-על-פי שפוחב, משיכה לאר כלום עבד, ותחלה נמי צורת בי"ת עליה. אבל ודאי אם עשה בי"ת מחילה כצורת ניון בפופה ואחר-כך משכו לכי"ת, הנה שלא כסדרן. וכן אפלו אם נכתב האות מחילה פסדר ואחר-כך נתקלקל מתחת אינה דבר שהוא, פיון שכתב צורת האות, פשוטו אחר-כך ומתקן תנוה שלא כסדרן, דבכל שעה בעינו כסדרן: ולא נמי למשך גו"ל, דלא פריי קרא רק אשעת כתיבה, וכמו שקבת בפנים באנף. ולפעמים אפלו על-ידי כתיבת קצה אחת יש בנה משום שלא כסדרן, כגון שקבת רי"ש במקום דל"ת וצריך לרפח פריי, כמו שקבתו כסיון לב בט"ז סע"ף קטן טו, תו מפסיל משום שלא כסדרן. הכלל: כל שאין צורתה עליה, וכותב קצה על-ידיה נכתב האות, יש בנה משום שלא כסדרן:

עוד דברים אחרים מענין חק תוכות

כל מקום שנאמר "וכתיב", כגון בתפלין ומוזוזה ספר-תורה גט, פסול בו חק תוכות: נאפלו אם רק קוצו של יו"ד נגמר על-ידי חק תוכות, מעכב, פיון דכלא תקוין לא הנה מתבשר האות עדין [וחתומת עדי הגט בחק תוכות, עין ב"ית-שמואל באבן-העזר בסיון קל א"ת כ, במקום עיון פשר, אף-על-גב דלא כתיב בהו "וכתיב", לכתחלה מקפידין כמו בכל הגט, עין שם]. והנה ענין חק תוכות: צריך הסופר לזהר בו מאד, וענגיו ארְכִיב, עין בסיון לב סע"ף יו"ד, אף נקט האי כללא בנדר: פי הפיון הוא משאלא כסדרן, ששם גורר ומוחק ומוסף לא הרי שלא כסדרן וכנ"ל [וגורר הוא כביש ומוחק בלתי], וחק תוכות נהפוך הוא, גורר ומוחק ומוסף, כל שאינו עושה מעשה בגוף האות ומשלימה, עדין הרי חק תוכות. הדמיון: ב"ית ששע"ש בעזרתה או סמ"ך וכ"ף וכדומה שפנל טפת דיו לתוך החלל אחר שנגמרה בהכשר, ונפסד צורתה על-ידי זה ונאפשה אפלו המינוק קורא אותה, כל שאנו רואין שאין צורתה עליה, לא מהני לגריי הטפה ההיא, דכל שנפסלה בטלה כתיבה מתימא ועמה הרי חק תוכות, דהא לא עבד מעשה בגופה, כי אם על-ידי חלוקה בעלמא שתק חוף האות; ואפלו מושך אחר כך הבי"ת, גזה ושרליה, גס"פן לא מהני, דברו בלאו הכי צורתה עליה ופסולה. וגדולה מזה: ח"ת במקום שני ניינין, לא מהני שגרוי הטרסו יושאר שני ניינין, דמה מעשה עשה בגוף האות? אבל אם צריך להשלימה אחר-כך, כשר ולא מקרי חק תוכות, פן מבאר באבן-העזר סימן קכ"ח א"ת ג ונאן-אבנהם בל"ב א"ת כג, אבל ט"ז שם שפקס על זה, עין שם באות י, ועין לעיל בל"ב סע"ף יו"ד וסע"ף יח שבמבאר שם הכל ברא תיב, וגם בארני קצת דיעי חק תוכות בכל א"ת ואתא א"ת ע"ש: עוד אינה כלליה מבדל פריי-מגדים מדעיני הגפת גו"ל, העתקים בסוף הקטרס, ע"י"ש:

באר היטב ס"ק מ: (ד) לא פסל. והב"ח פוסל אם לא תג ששעטנ"ז ג"ץ. ונ"ל דטוב לתקנם א"כ ואפלו בתפלין מועיל תקון ואין בנה משום שלא כסדרן, וכי"כ ע"ת ובשכנה"ג וע' ט"ו. ונק"ט ב"ש מקי"א פוסקים רבים לפסל אם לא תיגן ב"ת ד"ה"ה"ה"ה אם הותרו על ה' זיונין ע"ז והם ב' מקטרגים גדולים, וזהו ג"כ סוד של ששעטנ"ז ג"ץ כי ג"ץ ג"כ

באר היטב

על-ידי זה: (טו) לא פסל. והב"ח פוסל בנה, וגם הגנ"א כבאורו מיישב לכל אחת מן השיטות¹⁸⁹ ומביא הרבה פוסקים דמתמירין בנה, על-יפן מהנכזו מאד לחש לנה ולתקנם אחר-כך, ותקון מהני אפלו בתפלין ומוזוזה ולא הרי בנה שלא כסדרן, דכלא התגין נמי צורתה עליה (אחרונים). ודע עוד, דהמחבר מירי ששעה ראש האות למעלה כתיבנו אף שחטר התגין שש"ן, אכל אם עשה למעלה ראשו עגל גס"פן, משמע מהבית-יוסף דאין להקל אפלו

תפלין ומוזוזה צריכין שיהיו כתיבין כסדרן, מן התורה, דכתיב "והיו הדברים כסדרן; בין הקדים פרוש לפרשה ובין תבה לתבה או אות לאות, פסול, אבל בנה האות נופא לא שיש שלא כסדרן, כגון צד"י שמתב ניון וכתב הניון ואחר-כך הו"ד, לא הרי שלא כסדרן, וכל כהאי גוונא. וכן אם כתב מקצת אות אחר כך כתב האות שמקדם, משלים האות ולא הרי שלא כסדרן, וכל שאין כותב אות שלם מקרי "והיו הדברים" כסדרן, ודבר שלם בעינו לא נמי ודבר¹⁹¹. אבל אם כתב יו"ד בלא קוצו השמאלי או א"ל"ף וצ"ו ושי"ן וכדומה שאין נוגע הי"ד בהאות ואחר-כך כתב מקדם, יש בו משום שלא כסדרן, דהשתא גלגל אמרין דיכול לתקן אחר-כך [כמבאר בט"ז בסיון לו ובסיון לב סע"ף כח] משום דעקר הדברים כסדר נכתבו, דשם אות עליה אפלו בלא התקון, וכמו שנכתב אחר-כך, קל-שכן לתקרא דשם אות עליה והרי שלא כסדרן. וכל-שכן אם לא נחסר בהאות רק תגין או שאר דברים שאינם מעכבים ואחר-כך כתב מקדם, דיש בו משום שלא כסדרן. והנ"י יש סופרים שכתבו לענגן שלא כסדרן בפסולי דאורייתא, והוא רק מחמת חסרון זריעה ששועין לחשב ששלא כסדרן נקרא רק אם הוא מתקן אינה דבר אחר גמר הפשוט, ועל-יפן מתקנים בעת כתיבה כמה אותיות שבכך חלף ועבר מהנו; וכתב לא כן הוא, אלא מכך שקבת האות שאחריו אסור לתקן האות שלפניו, אם לא כן כדבר שמדינא אפלו בלא התקון יש עליו שם אותו האות, ולא כלי עצמא דינא מדינה לידע אינה דבר יש עליו שם אותו האות בלי התקון ומטר לתקנו אפלו אחר-כך, ובאניה דבר אין עליו שם האות בלי התקון, ומפילא אסור לתקנו אחר שקבת האות שאחריו, על-יפן מהנכזו להסופר שיבה בתפלין ומוזוזה שלא להניף ידו על שום אות לתקנו באינה תקין אחר שקבת האות שאחריו, אם לא דבר שנמצא כתוב כפריש בספרי הפוסקים שנה מטר לתקן אפלו אחר-כך, ולא ידמה בעצמו מלתא למלתא. וכל זה הוא אפלו תקון שעל-ידי כתיבה, וכל-שכן תקון שעל-ידי מחיקה שיש בו חשש דחק תוכות אפלו לא כתב עדין שום אות אחר זה, שצריך מאד לידע כל פרטי הדינים שיש בנה, כי ענגיו ארְכִיב, ועין במתי-א"ם שקבת דהוא הנה מתנה עם הסופר שלו שלא להניף עליהם כדל מתנת זה; ובאמת עצתו היא טובה מאד, אבל איננה מועלת רק לענגן להנצל על-ידיה מחשש דחק תוכות אבל לא משלא כסדרן, אם לא שיתרה הסופר להנהיג במלאכתו מלאכת שמס' לאט לאט, שלא להעמיק ידו מן האות עד שיצמיחנו על תמונתו כדו"ן, וכבר ראינו אנשים נראי אלהים מפזרין מנזר רב על תקון תפליהן, ולוקחין מסופר אמן שזכול לעשות במים נאים ומקדריים כדו"ן בכל פרטיהם, ואשרי חלקם. אבל ביותר מזה צריך לזהר על ענין התפלין כפנים, והם הפשוט, ששעה הסופר כל אותיותיהם כדו"ן בכל פרטיהם והרהורי, ולזה צריך שיהנה הסופר בקי פריי כתיבת האותיות וגם ששעה מלאכתו במתינות, פי אפלו אם אות אחר לא נעשה כדו"ן בכל פרטיה הוא מעכב לכל התפלין, ולמדינתו מנחות כ"ט]. אם חסר בכתב התקון או תחזו של יו"ד, מבאר בסיון לו בט"ז וכלב כמגן אבנהם דיש לתקן אפלו אחר שכתבו, וכל שהאות צורתו עליה, אף-על-גב דכלא קוצו של יו"ד השמאלי פסול לרנבו תס, וגם תגין יש אומרים דפסול אם לא תיגן, מכל מקום "והיו הדברים", גוף הדברים כסדר נכתבו. וכן להפריד גניעות בין אות לאות שרי אחר-כך, ופשוט דנקא אם לא נשתנה צורתו על-ידי הניעה, וכן יו"ד הא"ל"ף והש"ן והצ"ו ורגל התיי שאין נוגעין, ותינוק דלא חכים ולא טפש קורא אותן בנאותה, או ב"ית ודל"ת וכדומה שאין הגמ מחבר לנדר למעלה, ותינוק קורא אותן בצורתה, ורשאי לתקן אחר-כך. ונראה דכל זה נוקא אם אין גבר פריידיהן להנרא, הא